

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

**טיפול הרשויות בעבירות של פרסום תצלומים, הקלטות
או סרטים בעלי אופי מיני ללא הסכמת המצולם
("חוק הסרטונים")**

כ"ט בתמוז תשע"ח
12 ביולי 2018

כתיבה: ד"ר נורית יכימוביץ-כהן
אישור: אורלי אלמגור-לוטן, ראש צוות
עריכה לשונית: דברי הכנסת

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

תוכן

	תקציר
2	
4	1. הוראות הקשורות בהפצת סרטונים
6	2. נתוני משטרת ישראל על תיקים שנפתחו בגין הפצת סרטונים
7	2.1 מספר תיקי חוק הסרטונים מאז כניסת החוק לתוקף
7	2.2 מספר החשודים בתיקי הפצת סרטונים
8	2.3 פילוח התיקים לפי הגיל והמגדר של החשודים ושל קורבנות העבירה
9	2.4 עבירות נוספות שדווחו בתיקי הפצת סרטונים
10	2.5 סטטוס הטיפול בתיקי הפצת סרטונים ועילות סגירת תיקי חקירה
11	2.6 כתבי אישום וענישה
14	3. הסרת תכנים פוגעניים מהרשת על ידי הפרקליטות ומשטרת ישראל
15	4. פעילות מערכת החינוך לטיפול באירועי הפצת סרטונים ולמניעתם
16	4.1 טיפול מערכת החינוך באירועי הפצת סרטונים
18	4.2 חינוך למניעת הפצת סרטונים
19	4.3 הכשרות לצוות החינוכי

תקציר

בשנת 2014 התקבל סעיף 3(א)(א5) לחוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998, אשר הרחיב את ההגדרה של הטרדה מינית וכלל בה גם פרסום תצלום, סרט או הקלטה של אדם, המתמקדים במיניותו, בנסיבות שבהן הפרסום עלול להשפיל את האדם או לבזותו ולא ניתנה הסכמתו לפרסום (להלן: הפצת סרטונים). החוק קבע עונש של חמש שנות מאסר לעוברים על עבירה זו. מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה למשטרת ישראל ולפרקליטות המדינה בבקשה לקבל נתונים על התיקים שנפתחו בגין הפצת סרטונים, וכן על הטיפול בתיקים אלו ועל העילות לסגירתם. להלן עיקרי הממצאים:

מאפייני תיקי הפצת סרטונים

בשנים 2014-2017 נפתחו במשטרת ישראל 643 תיקים שהעבירה על סעיף החוק הרלוונטי נכללת בהם. בחלק מהם זהות החשודים אינה ידועה ובחלק מהם זהות קורבנות העבירה אינה ידועה.

מבחינה של התיקים שבהם זהות החשודים ידועה עולה שכמעט בכולם (88%) יש חשוד יחיד ובמקצתם יש שני חשודים או יותר; זאת, למרות שבמקרים רבים של אירועי הפצת סרטונים יש מפיצים רבים. בהתייחס למגדר החשודים, כמעט בכל התיקים שבהם זהות החשוד ידועה (92%) החשודים הם גברים, נערים או ילדים. מבחינה לפי גיל עולה שב-75% מהתיקים החשודים הם בגירים.

מבחינה של התיקים שבהם זהות הקורבנות ידועה עולה שברובם (83%) הקורבנות הם נשים, נערות או ילדות. בקרוב למחצית מכלל התיקים (44%) הקורבנות הם קטינות או קטינים.

הטיפול בתיקי הפצת סרטונים

בשני-שלישים מהתיקים שנפתחו במשטרה בגין הפצת סרטונים נעברו עבירות נוספות, ובהן איומים, פגיעה בפרטיות, עבירות מין, סחיטה, פרסום דברי תועבה וכן תקיפה, חבלה גופנית חמורה או חטיפה. לעבירות הנוספות עשויה להיות השפעה על המשך הטיפול בתיקי החקירה.

בהתייחס לטיפול בתיקים **שלא נרשמו בהם עבירות נוספות, מאז כניסת חוק הסרטונים לתוקף נגזרו 84% מהתיקים.** העילה העיקרית לסגירת התיקים במקרים שבהם הפצת סרטונים הייתה העבירה היחידה – הייתה עברייני לא נודע (71% מהתיקים); 14% מהתיקים נסגרו בעילת חוסר עניין לציבור ו-12% – עקב חוסר ראיות.

אשר לתיקים שלא נגזרו (16%), ב-2% התקבלה החלטה שיפוטית ו-12% מהם הועברו למחלקת התביעות המשטרתית או לפרקליטות לצורך גיבוש כתב אישום.

בשנים 2014-2017 הגישו המשטרה והפרקליטות 108 כתבי אישום שנרשם בהם סעיף החוק הרלוונטי להפצת סרטונים (29% מהתיקים שבהם זהות החשודים ידועה). עד חודש מרס 2018 הורשעו 17 נאשמים שבתיקיהם נרשמה עבירת הפצת סרטונים.

פעולות של משטרת ישראל והפרקליטות למניעת הפצת סרטונים

יחידות הסייבר של משטרת ישראל ושל הפרקליטות פועלות למניעת הפצת סרטונים ולהסרת תוכן או לצמצום חשיפה אליו, בעבודה משותפת עם גורמים רשמיים ופרטיים בארץ ובעולם. הסרת התכנים על ידי הגורמים הפרטיים היא וולונטרית ותלויה בשיתוף הפעולה שלהם, שכן פעולה זו אינה מחויבת בחוק.

לאחרונה נפתח **מוקד 105**, המופעל על ידי המשרד לביטחון הפנים, ופועל בו צוות ממגוון תחומים – חינוך, רווחה, משפטים וביטחון פנים. המוקד הוקם מכוח החלטת ממשלה 1972 שהתקבלה בשנת 2016, ונועד לסייע לילדים ובני נוער שנפגעו בדרכים שונות באינטרנט ובמדיה הסלולרית (בין היתר מהפצת סרטונים).

אף על פי שבהחלטת הממשלה שבה הוקצה תקציב לפעולת המוקד נקבע שהמוקד יפעל בכל שעות היממה, הוא פועל בשעות היום בלבד. השירות במוקד ניתן בעברית, ורק בחלק מהזמן (על פי שיבוץ כוח האדם במוקד) ניתן שירות בשפות אחרות, ובפרט בשפה הערבית; זאת, אף על פי שנתוני משרד החינוך מראים שדווקא בני נוער ערבים דיווחו על רמה גבוהה יחסית של אלימות דיגיטלית, בעיקר בתיכון: בסקר ניטור אלימות שערך משרד החינוך 15% מתלמידי התיכון דוברי הערבית שנסקרו דיווחו על היותם קורבנות לסוג זה של אלימות, לעומת 6% מתלמידי התיכון דוברי העברית.

פעולות מערכת החינוך למניעת הפצת סרטונים ולטיפול באירועי הפצת סרטונים

- בחוזר מנכ"ל משרד החינוך (מפורט להלן) "אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון" (להלן: חוזר המנכ"ל) נקבעו פעולות שחובה על מנהל בית ספר לנקוט משודע לו על אירוע הפצת סרטונים, ובהן: ללוות ולהנחות את התלמיד הנפגע על ידי הפנייתו לאנשי מקצוע רלוונטיים, לכנס צוות מקצועי לטיפול בנושא, לבנות תוכניות התערבות לתלמיד הנפגע ולתלמידי בית הספר ולדווח לגורמים שונים במערכת החינוך. בחוזר נקבעו גם פעולות שהמנהל חייב לבצע מול התלמיד הפוגע, למשל השעיה מבית הספר.
- אין בחקיקה הוראה שמחייבת דיווח של מוסדות החינוך למשטרה על אירועי הפצת סרטונים. חוזר המנכ"ל מחייב את מנהל בית הספר לדווח למשטרה או לרשויות הרווחה על אירועי הפצת סרטונים שכוללים עירום או יחסי מין; באירועי הפצת סרטונים המתמקדים במיניותו של האדם אך אינם כוללים עירום ויחסי מין, הדיווח נתון לשיקול דעתו של מנהל המוסד החינוכי.
- ככלל, פעולות משרד החינוך למניעת הפצת סרטונים נעשות במסגרת פעילות רחבה יותר של מניעת הסכנות ברשת ומניעת אלימות. המשרד אינו אוסף נתונים על היקף התופעה ואף לא על הטיפול באירועים שנודעו לבתי הספר. היות שחוזר מנכ"ל משרד החינוך קובע שבמקרים מסוימים יש חובת דיווח על אירועי הפצת סרטונים למשטרה או לרשויות הרווחה, ביקשנו גם ממשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים למסור נתונים. מתשובת המשרד עולה כי גם הוא אינו אוסף נתונים על אירועי הפצת הסרטונים שהובאו לידיעתו ואף לא על כלל האירועים של פגיעה ברשת.
- על פי משרד החינוך, אף על פי שיש מסגרות להכשרות צוותים חינוכיים בתחום הפגיעה ברשת, הכשרה זו אינה מספקת, ויש צורך בהכשרה רחבה ומעמיקה יותר, שתאפשר לאנשי החינוך לרכוש ידע בנושא.

מסמך זה נכתב לבקשת חברת הכנסת עליזה לביא, והוא עוסק באכיפת החוק האוסר פרסום תצלומים, הקלטות או סרטים בעלי אופי מיני של אדם ללא הסכמתו. המסמך עוסק גם בפעילות רשויות הנוגעות בדבר למניעת עבירות אלו, למזעור הנזקים ולטיפול בקורבנות העבירה ובעבריינים.

1. הוראות הקשורות בהפצת סרטונים

לפני 20 שנים נחקק החוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998 (להלן: החוק למניעת הטרדה מינית).¹ נקבע שהטרדה מינית היא אחד המעשים האלה: סחיטה באיומים, כאשר המעשה שהאדם נדרש לעשותו הוא בעל אופי מיני; מעשים מגונים;² הצעות חוזרות בעלות אופי מיני המופנות לאדם אשר הראה למטריד כי אינו מעונין בהצעות האמורות; התייחסות מבזה או משפילה המופנית לאדם ביחס למינו או למיניותו, לרבות נטייתו המינית.³ בינואר 2014 התקבל **תיקון מס' 10 לחוק למניעת הטרדה מינית – ובו נוסף סעיף 3(א5), הקובע כי מעשה נוסף הוא הטרדה מינית: פרסום תצלום, סרט או הקלטה של אדם, המתמקדים במיניותו, בנסיבות שבהן הפרסום עלול להשפיל את האדם או לבזותו, ולא ניתנה הסכמתו לפרסום.**⁴ לצורך פשטות הכתיבה, בהמשך המסמך נכנה את סעיף זה של החוק בשם "חוק הסרטונים", ואת ההטרדה המינית שאותה הסעיף מתאר – "הפצת סרטונים".

בדברי ההסבר לתיקון מס' 10 לחוק למניעת הטרדה מינית נומקה התוספת בדבר הפצת הסרטונים בכך שעם ההתפתחות הטכנולוגית הולכת ומתפשטת תופעה של פרסום תצלומים, סרטים או הקלטות בעלי אופי מיני שלא בהסכמת המצולמים. מעשים אלו נחשבו על פי רוב פגיעה בפרטיות בלבד, אך בדברי ההסבר נכתב כי מן הראוי לראות בהם גם פגיעה מינית, הגורמת נזק חמור ביותר, ויש להחיל עליה את הכלים המשפטיים שהחוק קובע בדבר עבירות מין, ובכלל זה פסיקת פיצויים ללא הוכחת נזק בהליכים אזרחיים, הוראות בתחום הפלילי המגינות על נפגעי עבירות מין והגנה מפני הטרדה מינית במקומות עבודה ובמוסדות להשכלה לבוגרים.⁵

נוסף על הרחבת ההגדרה להטרדה מינית, תיקון מס' 10 לחוק קבע ענישה ייחודית לעוברים על חוק זה. על פי סעיף 5(א), המטריד מינית אדם על ידי הפצת סרטונים דינו כדין הפוגע במזיד בפרטיות זולתו, כאמור בסעיף 5 לחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981, דהיינו **חמש שנות מאסר.**⁶

היות שהמחוקק התייחס להטרדה מינית בחוק ייעודי כאמור, ולא כלל אותה בעבירות המין שבסימן ה' לפרק י' בחוק העונשין, התשל"ז-1977, **חובת הדיווח על עבירות מין המוסדרת בחוק העונשין אינה חלה בעבירת הפצת סרטונים.**⁷

¹ [חוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998.](#)

² כמשמעותם [בחוק העונשין, התשל"ז-1977](#), סעיפים 348 ו-349.

³ [חוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998.](#)

⁴ [הצעת חוק למניעת הטרדה מינית \(תיקון מס' 9\) \(פרסום תצלום, סרט או הקלטה המתמקד במיניותו של אדם\), התשע"ג-2013.](#) החוק פורסם ברשומות ב-8 בינואר 2014. [ספר החוקים 2428.](#) יוזמי החוק: חברת הכנסת לשעבר יפעת קריב וקבוצת חברי הכנסת.

⁵ ש.ס.

⁶ [חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981.](#)

⁷ חובת דיווח על עבירות מין הנעשות בקטינים ובחסרי ישע נקבעה [בחוק העונשין, התשל"ז-1977.](#) על פי החוק, יש לדווח על עבירות המין האלה: אינוס, בעילה אסורה בהסכמה, מעשה סדום, יחסי מין בין מטפל נפשי למטופל, מעשה מגונה ועבירות מין במשפחה ובידי אחראי לחסר ישע.

בפברואר 2017 הפיץ פרקליט המדינה הנחיות שבהן התווה עקרונות מנחים ליישום חוק הסרטונים לעניין פתיחה בחקירה והגשת כתב אישום בעבירה זו.⁸ בין הסוגיות שבהן עסקו הנחיות אלו:

- **מהו פרסום** – היות שמונח זה לא הוגדר בחוק הסרטונים, פרקליט המדינה התבסס על ההגדרה המופיעה בסעיף 34 כד לחוק העונשין.⁹ הפרקליט הוסיף שבהקשר של הפצת סרטונים, עבירת פרסום יכולה להתגבש כאשר נמצא שהחשוד החזיק את הסרט, התצלום או ההקלטה בתיקיית שיתוף קבצים המאפשרת (כל עוד החשוד מחובר לתוכנת שיתוף הקבצים באינטרנט) לכל משתמש אינטרנט המחובר באותה העת לתוכנה להוריד את הקבצים למחשבו האישי. כמו כן, על פי ההנחיה, עבירת פרסום מתגבשת אם החשוד העביר את הפרסום לכמה אנשים נוספים. נוסף על כך, פרקליט המדינה העלה את האפשרות לבחון אם החשוד היה מודע לאופן פעולתה של תוכנת שיתוף הקבצים. לעניין זה עולה השאלה אם אדם שאינו מודע (או שטוען שאינו מודע) לאופן פעולתן של תוכנות אלו אינו צריך להיענש על הפגיעה שנגרמה עקב מעשיו.
- **מיהו העבריין המבצע את עבירת ההפצה** – האם העבריין הוא הראשון שהפיץ את הסרטון ללא קבלת הסכמת המצולם, או שכל אחד ואחד מהמשתתפים בשרשרת ההעברה יכול להיחשב לעבריין? על פי ההנחיה, ככלל, בכל מקרה של שרשרת פרסום רבת חוליות, שתי החוליות המרכזיות שיש לחקור הן החוליה הראשונה שהחלה את הפרסום והחוליה שהפיצה את הפרסום ברבים. היות שלעיתים יש יותר מחוליה אחת בקצה שרשרת הפרסום, בחקירה יש להגיע, במאמץ סביר, גם לחוליות ביניים בין המפיץ הראשון לבין המפיץ ברבים או לחוליות שלאחר המפיץ ברבים.
- **היסוד הנפשי של החשוד בעניין נסיבות העבירה** – האם החשוד צפה שהפרסום המיני יופץ לאחרים, בעיקר במקרים שבהם הוא העביר את הפרסום לאדם אחד בלבד? האם החשוד חשד שהפרסום עלול להשפיל את האדם ולבזותו? האם החשוד ידע שנושא הפרסום לא נתן את הסכמתו לפרסום?
- **שיקולי "עניין ציבורי" בהעמדה לדין** – על פי הנחיית פרקליט המדינה, חשודים בהפצת סרטונים שנמצאו ראיות מספיקות להעמדתם לדין יובאו לדין פלילי, גם כאשר מדובר בחשודים קטינים וחסרי עבר פלילי; זאת, נוכח פגיעתה הקשה של העבירה והאינטרס הציבורי באכיפת החוק ובהטמעת האיסור בקרב בני נוער. עם זאת, סגירת תיקים תישקל בנסיבות הללו –
 - החשוד היה מתחת לגיל 15 בעת ביצוע העבירה;
 - תפוצת החומר הפוגע הייתה מצומצמת;
 - חלקו של החשוד במעגל ההפצה של החומר הפוגע לא היה גדול (העביר לאדם אחד או שניים והם שהפיצו בתפוצה רחבה);
 - רמת הפגיעה בפרסום נמוכה יחסית; לדוגמה, כאשר הפרסום כולל רק מידה מצומצמת של חשיפת איברי גוף, או כאשר התצלום, הסרט או ההקלטה נערכו בהסכמת הנפגע – אף שלא ניתנה הסכמה לפרסומם;

⁸ הנחיות פרקליט המדינה, הנחיית פרקליט המדינה מס' 2.29 – חקירה והעמדה לדין בעבירות של פרסום תצלומים, הקלטות או סרטים של אדם, בעלי אופי מיני, ללא הסכמתו, 1 בפברואר 2017.

⁹ הגדרת פרסום בסעיף 34 לחוק העונשין, התשל"ז-1977, כוללת כתב, דבר דפוס, חומר מחשב, או כל מוצג חזותי אחר וכן כל אמצעי שמיעתי, העשויים להעלות מילים או רעיונות בין לבדם ובין בעזרת אמצעי כלשהו. הפרסום כולל דברים שבעל פה או באמצעים אחרים בהתקלות ציבורית או במקום ציבורי או באופן שאנשים הנמצאים במקום ציבורי יכולים לשמוע אותם, או להשמיעם בשידורי רדיו או טלוויזיה הניתנים לציבור, או להפיצם באמצעות מחשב בדרך הזמינה לציבור או להציעם לציבור באמצעות מחשב. הגדרת חוק העונשין כוללת פרסום שאינו דברים שבעל פה – הפצה בקרב אנשים או הצגה באופן שאנשים במקום ציבורי יוכלו לראות או למכור או להציע למכירה בכל מקום שהוא, או להפיץ בשידורי טלוויזיה הניתנים לציבור או להפיץ לציבור באמצעות מחשב בדרך הזמינה לציבור, או להציע לציבור באמצעות מחשב.

מקרה בוחן: מיהו העבריין בעבירת הפצת סרטונים?

בתרחיש אופייני של הפצת סרטונים אדם מצלם סרטון בעל אופי מיני (בחלק מהמקרים בהסכמת המצולם) ומעלה אותו לאינטרנט או שולח בטלפון נייד ללא הסכמת המצולם. מקבל הסרטון יכול להפיץ אותו למספר בלתי מוגבל של נמענים, וכל אחד מהם יכול להמשיך ולהפיץ אותו באופן דומה. כך נוצרת שרשרת של העברות שעלולה להביא לתפוצה רחבה מאוד של הסרטון.

נציג אירוע שהיה בדנמרק כדוגמה לגישה הגורסת שיש לאתר חוליות רבות בשרשרת ההפצה. בינואר 2018 הודיעה משטרת דנמרק על סיום חקירת אירוע של הפצת סרטון ברשתות חברתיות שבו נראו קטינים מתחת לגיל 15 מקיימים יחסי מין. בסיום החקירה הוגשו יותר מ-1,000 כתבי אישום נגד בני נוער ובגירים שהשתתפו בשרשרת ההעברה של סרטון זה. ייתכן שמטרת הפעולות שנקטה משטרת דנמרק הייתה להרתיע את הציבור ולעורר מודעות לכך שמדובר בעבירה פלילית. איתור החשודים התאפשר בזכות שיתוף פעולה בין משטרת דנמרק לבין גורמי אכיפת חוק מחוץ לדנמרק וחברת פייסבוק.¹⁰

2. נתוני משטרת ישראל על תיקים שנפתחו בגין הפצת סרטונים

בפרק זה נביא את נתוני משטרת ישראל על תיקי חקירה שנפתחו בעקבות הפצת סרטונים. נציין, שיש חוקים נוספים שיכולים להיות רלוונטיים לעניין הפצת סרטונים באינטרנט ובמדיה הסלולרית, אך במסגרת זה נתמקד בחוק הסרטונים.¹¹

מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה למשטרת ישראל בבקשה לקבל נתונים על תיקים שנפתחו מאז ינואר 2014, עת כניסת החוק לתוקף, עד סוף שנת 2017. יודגש, כי הנתונים המובאים להלן מעידים אך ורק על העבירות שדווחו למשטרה, ולא על היקף תופעת הפצת הסרטונים בישראל.

לפני הצגת הנתונים יש לציין את המורכבות שבניתוח נתוני המשטרה על חוק הסרטונים. ראשית, בתיקים רבים זהות המשתתפים בסרטונים, שהם קורבנות העבירה, אינה ידועה.¹² תיקים אלו נפתחו בעקבות תלונה שהוגשה למשטרה, ככל הנראה על ידי מתלוננים שאינם הקורבנות. בהקשר זה נציין כי משטרת ישראל אינה רואה בהפצת סרטונים "עבירת חשיפה", עבירה שעל פי רוב אינה מדווחת למשטרה ועל כן מגלים אותה רק בעקבות פעילות יזומה של המשטרה, ולכן אינה יוזמת חקירות ללא תלונה.¹³ שנית, בתיקים רבים אין חשודים – במקרים שבהם קורבן העבירה הגיש תלונה במשטרה ואינו יודע או אינו מוסר מיהם המשתתפים בשרשרת הפרסום.¹⁴

¹⁰ הודעת דובר משטרת דנמרק, [Over 1000 unge sigtes for distribution af seksuelt krænkende materiale](#).

¹¹ בחוקים אלו: [חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981](#), המגדיר פגיעה בפרטיות בין השאר "צילום אדם כשהוא ברשות היחיד", "פרסום תצלומו של אדם ברבים בנסיבות שבהן עלול הפרסום להשפילו או לבזותו" ו"פרסומו או מסירתו של דבר שהושג בדרך פגיעה בפרטיות"; [חוק הנוער \(טיפול והשגחה\), התש"ד-1960](#), סעיף 24, האוסר לפרסם תמונתו של קטין שמלאו לו חמש שנים אם הפרסום עלול להביא לזיהוי; [חוק העונשין, התשל"ז-1977](#).

¹² נעיר כי יש אפשרות שהסרטונים צולמו מחוץ לגבולות המדינה והם נשלחים לנמען בישראל באינטרנט או במדיה הסלולרית.

¹³ דוגמאות לעבירות חשיפה שנמצאות בליבת העשייה של המשטרה: עבירות שוחד, סמים, אמצעי לחימה והימורים. סני"צ דויד גרדר-שגיב, קמ"ד מחקר וסטטיסטיקה, משטרת ישראל, שיחות טלפון, 15 בינואר ו-19 ביוני 2018.

¹⁴ שם; גל יונה, מתאמת קשר עם הכנסת, המשרד לביטחון הפנים, דוא"ל, 19 במרס 2018.

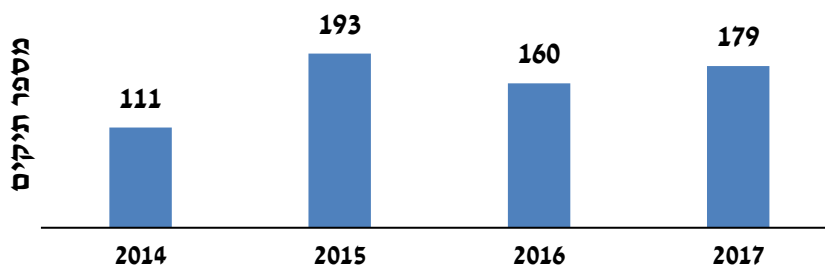

נוסף על כך, שבחלק מתיקי החקירה שנפתחו בגין הפצת סרטונים יש **עבירות נוספות** שחלקן חמורות (כמו סחיטה באיומים ועבירות מין). ייתכן שהטיפול בתיקים אלו יהיה שונה מהטיפול בתיקים שבהם יש רק עבירות של הפצת סרטונים. מצבים מורכבים אלו עשויים להשפיע על המשך הטיפול בתיקים, ובין היתר על ההחלטה על סגירתם או על הגשת כתבי אישום בהם.¹⁵

2.1 מספר תיקי חוק הסרטונים מאז כניסת החוק לתוקף¹⁶

בתרשים 1 מובאים נתוני משטרת ישראל על כלל התיקים שנפתחו בכל אחת מן השנים 2014-2017 והעבירה על סעיף חוק הסרטונים נכללת בהם.

תרשים 1: תיקי הפצת סרטונים שנפתחו בשנים 2014-2017

מהנתונים בתרשים 1 עולה כי מאז כניסת חוק הסרטונים לתוקף ועד סוף 2017 נפתחו במשטרה 643 תיקים שהעבירה על סעיף החוק הרלוונטי נכללת בהם. בשנת 2014, שנת כניסת החוק לתוקף, מספר התיקים שנפתחו היה הקטן ביותר (111 תיקים). ייתכן שהסיבה לכך היא חוסר מודעות לחוק החדש, אך ייתכן גם שמספר האירועים גדל, עם העלייה בשימוש ברשתות החברתיות. המספר הגדול ביותר של תיקי הפצת סרטונים חדשים נרשם בשנת 2015 (193 תיקים).

2.2 מספר החשודים בתיקי הפצת סרטונים¹⁷

מ-643 התיקים שנפתחו, ב-369 תיקים (57%) זהות החשודים ידועה וב-274 תיקים (43%) זהות החשודים אינה ידועה; **בתיקים שבהם זהות החשודים ידועה נרשמו 437 חשודים** (בחלק מהתיקים יש יותר מחשוד אחד). בתרשים 2 מוצגים נתוני המשטרה על החשודים שזהותם ידועה, **בפילוח לפי מספר החשודים בכל תיק.**

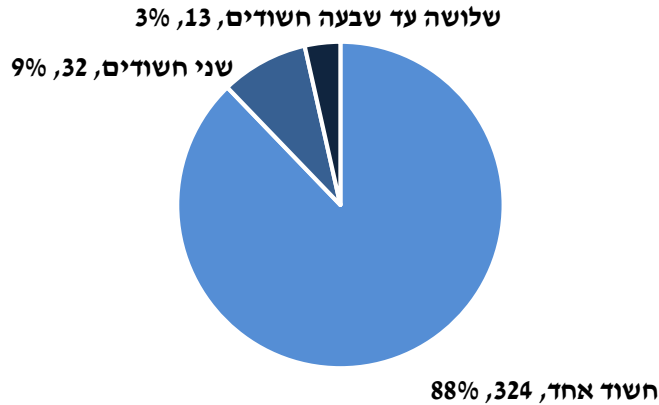
¹⁵ ש.ם.

¹⁶ ש.ם.

¹⁷ ש.ם.

תרשים 2: תיקי הפצת סרטונים לפי מספר החשודים בתיק, 2014-2017

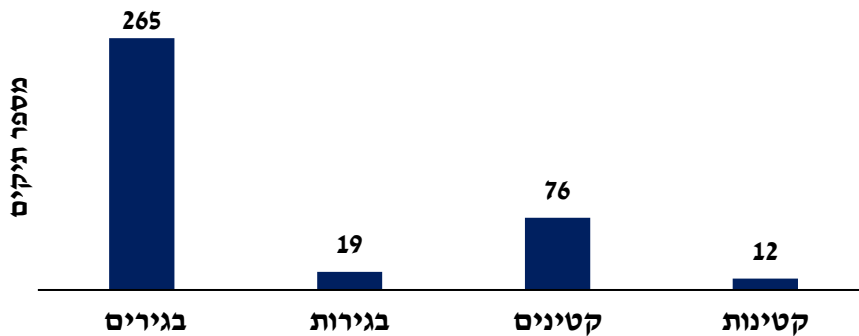

כמעט בכל תיקי החקירה שנפתחו בגין הפצת סרטונים (324 תיקים, שהם כ-88% מהתיקים שבהם זהות החשוד ידועה) יש חשוד אחד. רק בחלק קטן מהתיקים (45 תיקים, כ-12%) מספר החשודים גדול יותר. נוכח נתונים אלו ובשל אופייה של עבירת הפצת סרטונים שבה יש יותר מחוליה אחת בשרשרת הפרסום, יש לשאול אם מספר החשודים האמור מייצג נאמנה את מספר המעורבים באירועים שבגנם נפתחו החקירות.

2.3. פילוח התיקים לפי הגיל והמגדר של החשודים ושל קורבנות העבירה¹⁸

במערכת המחשוב של משטרת ישראל רשומים 643 תיקי הפצת סרטונים, וב-369 מהם ידועה זהותם של החשודים (כאמור, בחלק מהתיקים יש יותר מחשוד אחד). בתרשים 3 מוצגים נתוני משטרת ישראל על תיקים אלו בפילוח לפי מגדר וגיל החשוד (קטין או בגיר).

תרשים 3: תיקי הפצת סרטונים לפי מגדר וגיל החשוד, 2014-2017

בתרשים 3 עולים הממצאים האלה –

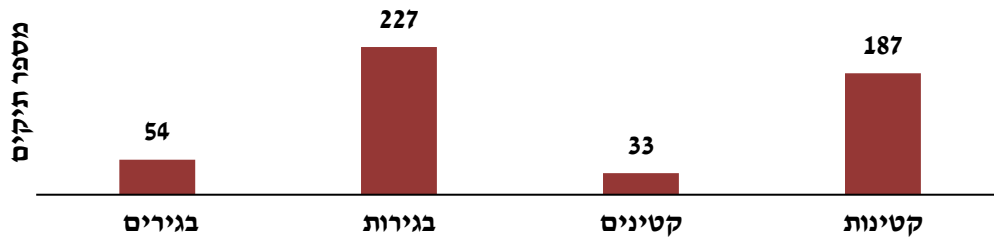
- מגדר החשודים: כמעט בכל התיקים (341 תיקים, 92%) יש חשודים בגירים או קטינים ובמיעוטם (כ-8%) יש חשודות בגירות או קטינות;

¹⁸ גל יונה, מתאמת קשר עם הכנסת, המשרד לביטחון הפנים, דוא"ל, 19 במרס 2018.

- **גיל החשודים:** בכשלושה רבעים מהתיקים החשודים הם בגירים (265 תיקים) או בגירות (19 תיקים). בכרבע מהתיקים, יש חשודים שהם קטינים (76 תיקים) או קטינות (12 תיקים).
- בתרשים 4 מוצגים נתוני המשטרה על 501 התיקים שבהם ידועה זהותם של קורבנות העבירה בפילוח לפי מגדר וגיל הקורבן.

תרשים 4: תיקי הפצת סרטונים לפי מגדר וגיל הקורבן, 2014-2017

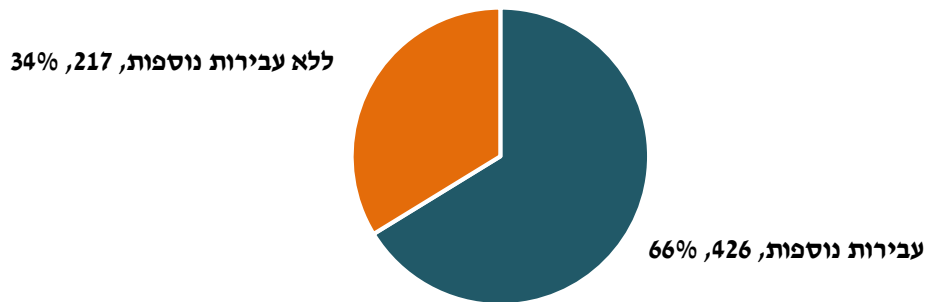
בתרשים 4 עולים הממצאים האלה –

- **מגדר הקורבנות:** בכ-83% מהתיקים הקורבנות היו נשים, נערות או ילדות.
- **גיל הקורבנות:** ב-44% מהתיקים הקורבנות היו קטינות (187 תיקים) או קטינים (33 תיקים).

2.4. עבירות נוספות שדווחו בתיקי הפצת סרטונים¹⁹

לפי נתוני המשטרה, בשני-שלישים מתיקי הפצת הסרטונים דווחו עבירות נוספות, כמוצג בתרשים 5.

תרשים 5: תיקי הפצת סרטונים, לפי עבירות נוספות שנרשמו או שלא נרשמו בהם, 2014-2017

בטבלה 1 מפורטות העבירות הנוספות שנרשמו בתיקי הפצת סרטונים; יש לציין כי עשויות להיות כמה עבירות נוספות בכל תיק.

¹⁹ גל יונה, מתאמת קשר עם הכנסת, המשרד לביטחון הפנים, דוא"ל, 19 במרס 2018.

טבלה 1: עבירות נוספות בתיקי הפצת סרטונים, 2014-2017

סוג העבירה	מספר התיקים שבהם נרשמו עבירות נוספות
עבירות על הסדר הציבורי ²⁰	266
עבירות מין ²¹	173
עבירות רכוש ²²	83
עבירות כלפי המוסר ²³	64
עבירות נגד גוף ²⁴	14
אחר ²⁵	4
סך הכול	604

העבירות הנפוצות שנלוו לעבירת הפצת סרטונים היו פגיעה בפרטיות, איומים, עבירות מין, סחיטה ופרסום דברי תועבה. ב-14 תיקים נרשמו גם עבירות נגד גוף – תקיפה, חבלה גופנית חמורה או חטיפה.

2.5 סטטוס הטיפול בתיקי הפצת סרטונים ועילות סגירת תיקי חקירה

לנוכח האפשרות שלעבירות הנוספות יש השפעה על הטיפול בתיק, בטבלה 2 התמקדנו רק בסטטוס הטיפול בתיקים שלא נרשמו בהם עבירות נוספות; סטטוס הטיפול בתיקים שבהם יש עבירות נוספות אינו מוצג, היות שאין בידינו נתונים שמאפשרים ניתוח של הטיפול בכל עבירה בנפרד.

טבלה 2: סטטוס הטיפול בתיקי הפצת סרטונים שלא נרשמו בהם עבירות נוספות, שנפתחו בשנים 2014-2017

סטטוס הטיפול	2014	2015	2016	2017	סך הכול
גנוז או בתהליך סגירה	44	53	53	36	²⁶ 186
בפרקליטות או בתביעות ²⁷	-	7	6	13	26
החלטה שיפוטית	1	4	-	-	5
בחקירה או בהמתנה	-	-	1	4	5
סך הכול	45	64	60	53	²⁸ 222

²⁰ העבירות העיקריות על הסדר הציבורי: פגיעה בפרטיות (112 תיקים); איומים (72 תיקים). גל יונה, מתאמת קשר עם הכנסת, המשרד לביטחון הפנים, דוא"ל, 19 במרס 2018.

²¹ עבירות המין העיקריות: מעשה מגונה בכוח (105 תיקים); הטרדה מינית (50 תיקים); וכן אינוס וסוגים אחרים של מעשים מגונים. שם.

²² עבירות הרכוש העיקריות: סחיטה (61 תיקים); עבירות מחשב (19 תיקים). שם.

²³ עבירות המוסר העיקריות: פרסום דברי תועבה; עבירות סמים. שם.

²⁴ בעבירות נגד גוף נכללות עבירות תקיפה, חבלה גופנית חמורה, חטיפה, כפייה ומאסר שווא. שם.

²⁵ בקטגוריה "אחר" נכללות עבירות ביטחון, עבירות כלכליות ועבירות רישוי. שם.

²⁶ נתונים אלו כלולים שני תיקים שהיו בתהליך סגירה בעת העברת הנתונים לידינו. שם.

²⁷ תיקים אלו הועברו לגיבוש כתב אישום בפרקליטות או במחלקת התביעות של המשטרה. שם.

²⁸ משטרת ישראל מסרה לידינו גם מערך נתונים שבו רשומים 217 תיקים ללא עבירות נוספות (ראו תרשים 5) וגם מערך נתונים שבו מספר התיקים ללא עבירות נוספות הוא 222. אין לנו הסבר להבדל זה בנתונים.

מאז כניסת חוק הסרטונים לתוקף נגנזו 186 תיקים, שהם 84% מהתיקים שלא נרשמו בהם עבירות פרט לעבירה על חוק הסרטונים; 26 מהתיקים שלא נרשמו בהם עבירות נוספות (12%) הועברו לטיפול בפרקליטות או במחלקת התביעות של המשטרה, לבחינת האפשרות לגיבוש כתב אישום; חמישה תיקים היו בחקירה או בהמתנה לחקירה בעת העברת הנתונים לידינו; החלטה שיפוטית התקבלה בעניינם של חמישה תיקים, שהם כ-2% בלבד מהתיקים שלא נרשמו בהם עבירות נוספות. נציין שכל התיקים שלגביהם התקבלה החלטה שיפוטית נפתחו בשנים 2014-2015 ושהנתונים שמעבירה המשטרה הם דינמיים, לכן סביר להניח שבעתיד לפחות חלק מהתיקים שנמצאים כעת בפרקליטות או במחלקת התביעות המשטרית יועברו לטיפולו של בית המשפט.

לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת העבירה המשטרה נתונים על העילות לסגירתם של 186 תיקי הפצת הסרטונים שהוזכרו לעיל. נתונים אלו מוצגים בטבלה 3.

טבלה 3: עילות לסגירת תיקים שנפתחו בשנים 2014-2017 ושלא נרשמו בהם עבירות נוספות²⁹

עילת הסגירה	מספר התיקים ושיעורם מכלל התיקים
עברין לא נודע	131 (70.4%)
חוסר עניין לציבור	26 (14%)
חוסר ראיות	23 (12.4%)
אחר	6 (3.2%)
סך הכול ³⁰	186 (100%)

העילה השכיחה ביותר לסגירת תיקים שאין בהם עבירות נוספות הייתה עברין לא נודע, ובגינה נסגרו 131 תיקים, שהם כ-70% מהתיקים שנסגרו. עילת "חוסר עניין לציבור" נרשמה ב-14% מהתיקים שנסגרו; עילת חוסר ראיות נרשמה בכ-12% מהתיקים שנסגרו; שאר התיקים, כ-3%, נסגרו בגין עילות אחרות.

2.6. כתבי אישום וענישה

בפרק זה מוצגים נתונים שהתקבלו מהמשטרה ומפרקליטות המדינה על כתבי אישום שהוגשו בתיקי הפצת סרטונים.

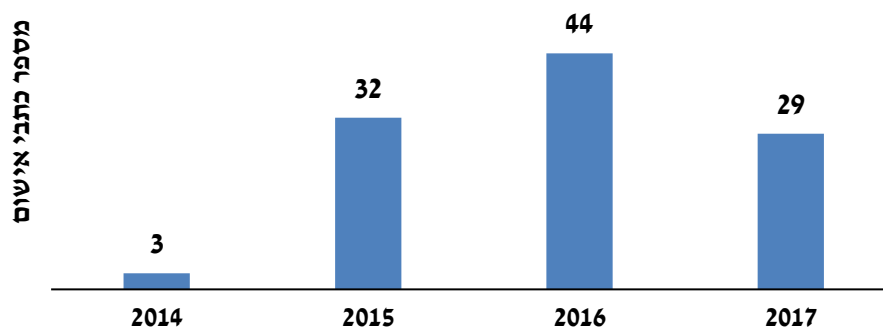
כאמור, בשנים 2014-2017 נפתחו במשטרה 369 תיקי הפצת סרטונים שבהם זהות החשודים ידועה. בתרשים 6 מוצגים נתונים על כלל כתבי האישום שהוגשו בכל אחת משנים אלו – הן על ידי מחלקת התביעות המשטרית והן על ידי הפרקליטות. היות שעל פי רוב חולף זמן מהגשת התלונה במשטרה ועד לגיבוש כתב אישום, חלק מכתבי אישום אלו לא הוגשו בהכרח בשנה שבה נפתח התיק במשטרה.

²⁹ גל יונה, מתאמת קשר עם הכנסת, המשרד לביטחון הפנים, דוא"ל, 19 במרס 2018.

³⁰ בנתונים אלו כלולים 184 תיקים שנגנזו ושני תיקים שהיו בתהליך סגירה בעת העברת הנתונים לידינו. שם.

תרשים 6: נתוני המשטרה על מספר כתבי אישום שהוגשו בגין הפצת סרטונים, 2014-2017³¹

מהנתונים בתרשים 6 עולה כי בשנים 2014-2017 הוגשו 108 כתבי אישום שהעבירה על סעיף החוק הרלוונטי נכללת בהם, שהם כ-29% מהתיקים שבהם ידועה זהותו של החשוד (כאמור חלקם הוגשו על ידי הפרקליטות וחלקם על ידי מחלקת התביעות של המשטרה).

עוד עולה מנתוני המשטרה כי עד מועד העברת הנתונים לידינו התקבלה החלטה שיפוטית ב-27 תיקים – רבע מהתיקים שבהם הוגש כתב אישום.³²

בטבלה 4 מובאים נתוני הפרקליטות על כתבי אישום שהגישה הפרקליטות בכל אחת מהשנים שמכניסת חוק הסרטונים לתוקף; בתיקים אלו שפתחה הפרקליטות הגדירה המשטרה סעיפי חוק שונים, ובהם חוק הסרטונים.³³ יש להדגיש שאין אפשרות להשוות בין מספר תיקי החקירה שהעבירה המשטרה לפרקליטות לבין מספר התיקים שפתחה הפרקליטות, שכן לפחות בחלק מהמקרים איחדה הפרקליטות כמה תיקי חקירה משטרתיים לתיק פרקליטות אחד.³⁴

טבלה 4: תיקים שפתחה הפרקליטות ובהם קבעה המשטרה סעיפי עבירה על חוק הסרטונים, 2014 עד מרס 2018³⁵

מספר תיקים	שנת פתיחת התיק
3	2014
7	2015
1	2016
1	2017
1	2018, עד 6 במרס
13	סך הכול

³¹ גל יונה, מתאמת קשר עם הכנסת, המשרד לביטחון הפנים, דוא"ל, 19 במרס 2018.

³² בחמישה מ-27 התיקים שהתקבלה בהם החלטה שיפוטית לא נרשמו עבירות נוספות וב-22 תיקים נרשמו עבירות נוספות. שם.

³³ אור סערוני, מתמחה, לשכת פרקליטות המדינה, דוא"ל, 15 במרס 2018; מורן לביא, פרקליטה, יחידת הניהול של הפרקליטות, שיחת טלפון, 26 במרס, 2018.

³⁴ מורן לביא, פרקליטה, יחידת הניהול של לשכת פרקליטות המדינה, שיחת טלפון, 26 במרס 2018.

³⁵ אור סערוני, מתמחה, לשכת פרקליטות המדינה, דוא"ל, 15 במרס 2018.

על פי הנתונים בטבלה 4, מאז כניסת חוק הסרטונים לתוקף ועד מועד העברת הנתונים לידינו (מרס 2018) נפתחו **בפרקליטות 13 תיקים בגין הפצת סרטונים**.³⁶ על פי נתוני הפרקליטות, **עשרה מ-13 תיקים אלו נגזרו ללא הגשת כתבי אישום**. בתיק אחד הוגש כתב אישום, תיק אחד הועבר לטיפול התביעה המשטרית ובתיק אחד טרם התקבלה החלטה.

לדברי מורן לביא, פרקליטה ביחידת הניהול של הפרקליטות, יש מקרים (בין היתר בתיקי הפצת סרטונים) שבהם הפרקליטות מחליטה להגיש כתבי אישום בגין סעיפי עבירה שלא נקבעו על ידי המשטרה. במקרים אלו הפרקליטות הגישה כתבי אישום **נוספים** על אלו שהוצגו בטבלה 4 והנתונים על כך מוצגים בטבלה 5.³⁷

טבלה 5: כתבי אישום שהגישה הפרקליטות בגין עבירה על חוק הסרטונים, 2014 עד מרס 2018

מספר כתבי אישום	שנת הגשת כתב האישום
6	2014
8	2015
13	2016
14	2017
3	2018, עד 6 במרס
44	סך הכול

על פי הנתונים בטבלה 5, מאז כניסת חוק הסרטונים לתוקף הגישה הפרקליטות 44 כתבי אישום בגין **הפצת סרטונים** – כשני-שלישים מהם משנת 2016 ואילך. כאמור, אחד מהם הוגש בתיק חקירה שהמשטרה קבעה כי עבירה על סעיף 3(א)5(א) נכללת בו, וב-43 כתבי אישום נכלל סעיף זה ביוזמת הפרקליטות.³⁸

עוד עלה מתשובת הפרקליטות על שאלתנו, כי עקב מגבלות מערכת המחשוב שלהם הם אינם יכולים למסור נתונים על גיל הנפגעים. אשר לגיל החשודים, **ב-16 כתבי אישום מתוך 44 כתבי האישום שהגישה הפרקליטות, לפחות אחד החשודים הוא קטין**.³⁹

הרשעות בתיקי הפצת סרטונים

עד מועד העברת הנתונים לידינו במרס 2018 **הסתיים בהרשעה ההליך השיפוטי בעניינם של 17 נאשמים ונגזרו עליהם 41 מרכיבי ענישה**, כלומר לפחות בחלק מהתיקים נגזרו על נאשם אחד כמה מרכיבי ענישה (למשל – מאסר וגם קנס). נתונים אלו אינם מוצגים במסמך, היות שנתוני הפרקליטות כוללים גם תיקים שבהם נרשמו סעיפי עבירה נוספים ואיננו יודעים אם ענישה זו נקבעה בשל הפצת הסרטונים או בשל העבירות הנוספות. עקב מגבלות מחשוב אין באפשרות הפרקליטות להפיק נתונים על רכיבי הענישה שהוטלו בגין העבירות על חוק הסרטונים לבדו.⁴⁰

³⁶ 12 מתיקים אלו נפתחו בשנים 2014-2017 ואחד נפתח ב-2018. שם.

³⁷ אור סערוני, מתמחה, לשכת פרקליטות המדינה, דוא"ל, 15 במרס 2018; מורן לביא, פרקליטה, יחידת הניהול של הפרקליטות, שיחות טלפון, 26 במרס 2018 ו-27 ביוני 2018. שם.

³⁸ שם.

³⁹ שם.

⁴⁰ שם.

3. הסרת תכנים פוגעניים מהרשת על ידי הפרקליטות ומשטרת ישראל

בהנחיית פרקליט המדינה שהוזכרה לעיל נדרש הפרקליטגם לנושא של הסרת התכנים הפוגעניים מהרשת או צמצום הגישה אליהם. על פי ההנחיה, האחריות הכוללת על פעולות אלו היא של מחלקת הסייבר בפרקליטות המדינה, ובאפשרותה לנקוט שתי פעולות:

- יידוע נפגע העבירה שהוא יכול לבקש את הסרת התוכן האסור מהפלטפורמה המקוונת שבה הוא מוצג או שדרכה הוא מונגש לציבור;
- הגשת בקשה "משפטית" [המירכאות במקור] של המדינה לספקיות השירות המקוונות (רשתות חברתיות, ספקיות שירותי אירוח, מנועי חיפוש וכדומה) להסרת התוכן.⁴¹

לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת, הפרקליטות ומשטרת ישראל פירוט את הצעדים שהן נוקטות לקידום מחיקה של התכנים האסורים מהאינטרנט באמצעות פניות לגורמים רלוונטיים.⁴²

על פי מחלקת הסייבר של הפרקליטות, העקרונות המנחים את פעולותיה הם צמצום הנזק שכבר נגרם והתמקדות בעבירה ולא במבצע העבירה. לשם כך, מחלקת הסייבר של הפרקליטות פונה לספקיות אינטרנט, לרשתות החברתיות הגדולות ולגופים נוספים בתחום האינטרנט בבקשות להסרת תוכן, לחסימת משתמשים המפרסמים תכנים אסורים, לסינון תכנים מתוצאות חיפוש באינטרנט ולהגבלת הגישה לתכנים אלו. **לפי דיווח מחלקת הסייבר של הפרקליטות, הגופים השונים מעולם האינטרנט נענים לבקשות באופן וולונטרי ולא מכוח הוראה מחייבת בדין.** מתחילת שנת 2017 הגישה מחלקת הסייבר של הפרקליטות יותר מ-20 בקשות להסרת תוכן או לצמצום חשיפה לתכנים המפירים את חוק הסרטונים.⁴³

אומנם ספקיות השירות נענות על פי רוב לבקשות להסרת התוכן, אך יש קשיים אחרים בהתמודדות עם הפצת הסרטונים ובהם **שמירה של החומרים האסורים בידיים פרטיות**, שעשויה להביא להעלאתם המחודשת לאינטרנט, וכן **סיקור תקשורתי של אירועי הפצת סרטונים**, שיוצר התעניינות בסרטון ומקשה את הסרתו ואת צמצום החשיפה אליו. במקרים אלו יש צורך בפעולה חוזרת ונשנית להסרת התוכן בכל פעם שהוא מועלה מחדש לרשת.⁴⁴

פעילות דומה של הסרת תכנים מהרשת עורכת **יחידת הסייבר של משטרת ישראל**; לפי תשובת משטרת ישראל למרכז המחקר והמידע של הכנסת, יחידת הסייבר פועלת ככל האפשר להסרת סרטונים ממנועי החיפוש בישראל, ואף פונה לכל ספקיות השירות הבין-לאומיות וכן למדינות זרות לשם טיפול בהסרה, בהתחשב בחוקי המדינות.⁴⁵ משטרת ישראל לא מסרה נתונים על פעולות אלו, ולכן אין באפשרותנו לדעת באיזה היקף הן מבוצעות.

⁴¹ הנחיות פרקליט המדינה, הנחיית פרקליט המדינה מס' 2.29 – חקירה והעמדה לדין בעבירות של פרסום תצלומים, הקלטות או סרטים של אדם, בעלי אופי מיני, ללא הסכמתו, 1 בפברואר 2017.

⁴² אור סערוני, מתמחה, לשכת פרקליטות המדינה, דוא"ל, 15 במרס 2018; רפ"ק טל ויתקון, יועצת משפטית, יחידת הסייבר, משטרת ישראל. הועבר על ידי גל יונה, מתאמת קשר עם הכנסת, המשרד לביטחון הפנים, דוא"ל, 19 במרס 2018.

⁴³ אור סערוני, מתמחה, לשכת פרקליטות המדינה, דוא"ל, 15 במרס 2018.
⁴⁴ ש.ם.

⁴⁵ רפ"ק טל ויתקון, יועצת משפטית, יחידת הסייבר, משטרת ישראל. הועבר על ידי גל יונה, מתאמת קשר עם הכנסת, המשרד לביטחון הפנים, דוא"ל, 19 במרס 2018.

פעילות מוקד 105 – סיוע לילדים ולבני נוער באירועי פגיעה ברשת

בסוף פברואר 2018 נפתח מוקד 105 – מוקד לאומי לטיפול, להכוונה ולסיוע במקרים של פגיעה בילדים ובבני נוער ברשת. המוקד מאויש בצוות רב-תחומי – חינוך, רווחה, משפטים וביטחון פנים. בשיחת טלפון שערכנו עם צוות המוקד נמסר לנו שהוא פתוח שבעה ימים בשבוע, אך לא בכל שעות היממה.⁴⁶ המוקד הוקם ותוקצב לפי החלטת ממשלה ה-34, בדבר מערך למניעת אלימות ופגיעה נגד ילדים ובני נוער ברשת (מערך מאו"ר) מספטמבר 2016. בהחלטה זו נקבע בין היתר כי המוקד יפעל בכל שעות היממה.⁴⁷ כיום השירות ניתן בעברית ובחלק מהזמן גם בערבית וברוסית, לפי שיבוץ כוח האדם במוקד.⁴⁸ אומנם בהחלטת הממשלה לא נקבע באילו שפות יפעל השירות, אולם בסקר ניטור האלימות שערך משרד החינוך בשנת הלימודים תשע"ז, בני נוער ערבים דיווחו על רמה גבוהה יחסית של אלימות דיגיטלית, בייחוד בתיכון: 15% מתלמידי התיכון דוברי הערבית שנסקרו דיווחו על היותם קורבנות לסוג זה של אלימות לעומת 6% מתלמידי התיכון דוברי הערבית, ו-11% מתלמידי חטיבות הביניים דוברי הערבית דיווחו על היותם קורבנות לאלימות דיגיטלית לעומת 9% מתלמידי החטיבות דוברי הערבית.⁴⁹ נוכח הנתונים על שכיחות גבוהה יותר של היפגעות ברשת בקרב התלמידים הערבים, יש לשאול אם אין צורך בכללים מחייבים בדבר הנגשה לשונית של השירות לשפה הערבית ולשפות נוספות, לפי הצורך.

4. פעילות מערכת החינוך לטיפול באירועי הפצת סרטונים ולמניעתם

כאמור, על פי נתוני משטרת ישראל, קרוב למחצית מקורבנות עבירת הפצת הסרטונים וכרבע מהחשודים בביצועה הם קטינים, וסביר להניח שרובם תלמידים במערכת החינוך. על שאלת מרכז המחקר והמידע של הכנסת השיב משרד החינוך כי הוא עורך ניטור של מצבי פגיעה ואלימות במסגרת מיצ"ב אקלים, הנערך בכל שנה בשליש מבתי הספר, ובמסגרת סקר ניטור אלימות (שהוזכר לעיל) הנערך מדי שנתיים במדגם מייצג של בתי ספר.⁵⁰ בסקר ניטור אלימות אין שאלה ספציפית לעניין הפצת סרטונים, אך התלמידים נשאלים אם הופצה תמונה שלהם (לא בהכרח תמונה בעלת אופי מיני) במטרה לפגוע בהם. בשנת הלימודים תשע"ז שיעור התלמידים שהשיבו בחיוב על שאלה זו היה כ-2% מתלמידי בתי הספר היסודיים (כיתות א'-ו'), כ-3% מתלמידי חטיבות הביניים (כיתות ז'-ט') וכ-4% מתלמידי התיכון (כיתות י'-י"ב); שיעור המשיבים בחיוב בקרב תלמידי התיכון שלומדים בחינוך הערבי היה כפול – כ-8.8%.⁵¹

⁴⁶ שעות הפתיחה של המוקד במועד כתיבת המסמך: ימים א' וה' – 15:00-07:30; ימים ב', ג' וד' – 21:00-07:30. יום ו' – 14:00-07:30; שבת – 17:00-10:00. צוות מוקד 105, שיחת טלפון, 20 ביוני 2018.

⁴⁷ החלטת ממשלה ה-34, מערך למניעת אלימות ופגיעה נגד ילדים ובני נוער ברשת (מערך מאו"ר), 27 בספטמבר 2016.

⁴⁸ צוות מוקד 105, שיחת טלפון, 20 ביוני 2018.

⁴⁹ בסקר ניטור האלימות האחרון של משרד החינוך השתתפו כ-24,000 תלמידים ממדגם מייצג שכלל חלק מהכיתות בכל שכבה (כיתות ד'-י"א) ב-448 בתי ספר מהחינוך הממלכתי, הממלכתי-דתי והערבי. הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך, משרד החינוך, ניטור רמת האלימות בבתי הספר לפי דיווחי תלמידים, נתונים מתוך סקרי ניטור אלימות תשס"ט-תשע"ז, מרס 2018.

⁵⁰ שם.

⁵¹ הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך, משרד החינוך, ניטור רמת האלימות בבתי הספר לפי דיווחי תלמידים, נתונים מתוך סקרי ניטור אלימות תשס"ט-תשע"ז, מרס 2018. במיצ"ב אקלים תשע"ז, שדגם כשליש מבתי הספר, עלו ממצאים דומים – שיעור המשיבים בחיוב על השאלה היה כ-2% מתלמידי בתי הספר היסודיים, כ-4% מתלמידי חטיבות הביניים וכ-6% מתלמידי התיכון. שיעור המשיבים בחיוב מקרב תלמידי התיכון דוברי הערבית היה 10%. הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך, משרד החינוך, מיצ"ב ראמ"ה, נתוני אקלים וסביבה פדגוגית, נובמבר 2017, פרק 4, תת פרק 4.4.

4.1. טיפול מערכת החינוך באירועי הפצת סרטונים

בחוזר מנכ"ל משרד החינוך "אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון" מאפריל 2015 (להלן: חוזר המנכ"ל) מפורטות פעולות חובה ופעולות רשות שעל הצוות החינוכי לנקוט כאשר נודע לו על אירוע הפצת סרטונים.⁵²

דיווח על אירועי הפצת סרטונים

במסמך זה התמקדנו באכיפת חוק הסרטונים, אך בפתח פרק זה נתמקד בשאלה באילו מקרים חלה על אנשי מערכת החינוך חובת דיווח על אירועי הפצת סרטונים. כאמור בפרק 1, היות שהמחוקק התייחס להטרדה מינית בחוק ייעודי כאמור, ולא כלל אותה בעבירות המין שבסימן ה' לפרק י' בחוק העונשין, התשל"ז-1977, חובת הדיווח על עבירות מין המוסדרת בחוק העונשין אינה חלה על הפצת סרטונים. אף על פי שאין חובת דיווח סטטוטורית, חוזר המנכ"ל מחייב דיווח על אירועי הפצת סרטונים בנסיבות מסוימות. לעניין הדיווח, חוזר המנכ"ל מבחין בין שני סוגי אירועי הפצת סרטונים (ובלשון החוזר: עבירות מין הכלולות פגיעה באמצעים דיגיטליים על רקע מיני): 1. במקרה שהפגיעה כוללת "פרסום תצלום, סרט או הקלטה של אדם המתמקד במיניותו, בנסיבות שבהן הפרסום עלול להשפיל את האדם או לבזותו, ולא ניתנה הסכמתו לפרסום", מנהל בית הספר ידווח למשטרה או לרשויות הרווחה על פי שיקול דעתו;⁵³ 2. במקרה שבו הסרט, הצילום או ההקלטה כוללים עירום או יחסי מין (בין שנעשו בהסכמה ובין שלא בהסכמה), מנהל המוסד החינוכי חייב להגיש תלונה למשטרה או לדווח לרשויות הרווחה.⁵⁴

פרט לדיווח לרשויות, חוזר המנכ"ל קבע פעולות שבתי הספר חייבים לנקוט:⁵⁵

- הנחיית הנפגע לתעד את הפגיעה;
- בירור האירוע עם התלמיד הנפגע;
- ליווי התלמיד הנפגע והפנייתו לאנשי המקצוע של בית הספר (יועץ או פסיכולוג);
- עצירת הפגיעה וקידום הסרת התוכן הפוגעני מהרשת בהתאם להנחיות בחוזר המנכ"ל (כאמור, הסרת התוכן מבוצעת על ידי גופים שונים באופן וולונטרי ולא מכוח חוק);⁵⁶
- כינוס צוות של אנשי צוות רלוונטיים ובהם יועץ ופסיכולוג, ולפי הצורך גם מפקח בית הספר או המפקח על הייעוץ וכן קצין ביקור סדיר. בראש הצוות יעמוד מנהל בית הספר;
- בניית תוכנית התערבות אישית לתלמידים המעורבים באירוע (במידת הצורך בליווי קצין מבחן). בחוזר המנכ"ל אין פירוט אם יש חובה להכין תוכנית אישית גם לנפגע;
- הנחיה לניהול שיחות כיתתיות ובניית תוכנית התערבות בית-ספרית בהתייעצות עם הצוות הבין-מקצועי (יועץ, פסיכולוג);

⁵² משרד החינוך, חוזר המנהלת הכללית, הוראות קבע, אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון, אפריל 2015. על פי תשובת משרד החינוך אין חוזר עדכני מזה.

⁵³ שם, פרק 3.3, שימוש בטכנולוגיה בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות והיבטים של פגיעה מקוונת, חלק ז', עמ' 62-63.

⁵⁴ שם, שם, חלק ח', עמ' 64.

⁵⁵ שם.

⁵⁶ בחוזר המנכ"ל מפורטים כמה גורמים שיכולים לסייע בהסרת התוכן הפוגע מהרשת: רכז תקשוב בית-ספרי או מנהל אתר בית הספר, איגוד האינטרנט הישראלי, עמותת כפתור אדום, הפניה לדיווח על תוכן לא ראוי, פנייה למשטרה, וכן גורמים במשרד החינוך.

- על מנהל בית הספר לדווח למפקח הכולל ולעדכן את צוות המורים ;
- על יועץ בית הספר לדווח למפקח על הייעוץ ;
- אם הוגשה תלונה למשטרה, יש לפעול על פי הוראות המשטרה בעניין יידוע התלמיד הפוגע והוריו על הגשת התלונה ;
- השעיית התלמיד הפוגע מבית הספר.⁵⁷

חוזר המנכ"ל מציין גם **פעולות שנתונות לשיקול דעתו של מנהל בין הספר** – אפשרות של הרחקת התלמיד הפוגע לצמיתות לפי נוהל הרחקת תלמיד לצמיתות; שיתוף של כלל הורי בית הספר; מתן ביטוי לאירוע בסעיף ההתנהגות בתעודה.⁵⁸ ממשרד החינוך נמסר **שאנשי מערכת החינוך יכולים להסתייע גם במוקד 105**, שהוזכר לעיל.⁵⁹

כאמור, כאשר נודע לצוות החינוכי על אירועי הפצת סרטונים, **חובתו** לפנות לגורמים המוזכרים בחוזר המנכ"ל, ובכלל זה לדווח למשטרה או לגורמי רווחה, למפקח הכולל ולמפקח על הייעוץ, ולפנות לגורמים בתחום המחשוב.⁶⁰ מרכז המחקר והמידע של הכנסת ביקש ממשרד החינוך נתונים על פניות של מוסדות החינוך לגורמים אלו, אך **המשרד השיב כי הוא אינו אוסף נתונים על פעולות אלו ברמה הארצית** ואף לא על צעדים שנקטו כלפי התלמידים הפוגעים או על תוכניות הטיפול האישיות והבית-ספריות הנדרשות בחוזר המנכ"ל. עם זאת, אירועים חריגים מדווחים למחוזות לצורך טיפול, היועצות ולמידה.⁶¹ **לנוכח חומרתן של עבירות הפצת סרטונים, ובהקשר לחובת הדיווח שנקבעה בחוזר המנכ"ל, נשאלת השאלה אם אין צורך שמשרד החינוך יעקוב אחר המקרים שנודעו לצוותים החינוכיים בבתי הספר.**

לאור חובת הדיווח למשטרה או לרווחה שנקבעה בחוזר המנכ"ל, מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה גם למשרד הרווחה בבקשה לקבל נתונים על הטיפול באירועים אלו. בתשובת משרד הרווחה נמסר כי **השירות לילד ולנוער של המשרד אינו אוסף נתונים על הטיפול באירועי הפצת סרטונים**, וכי הוא מתכנן להתחיל באיסוף נתונים על פגיעה ברשת (לא בהכרח על הפצת סרטונים מיניים).⁶²

⁵⁷ בחינוך היסודי התלמיד הפוגע יושעה ל-2-4 ימים ובחינוך העל-יסודי הוא יושעה ל-5-8 ימים. במקרים חמורים או חריגים יש אפשרות להאריך את ההשעיה (אך לא יותר משבוע נוסף) לשם הפרדה או לצורך קבלת חוות דעת מגורמי טיפול נוספים. משרד החינוך, **חוזר המנהלת הכללית, הוראות קבע, אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון**, אפריל 2015, פרק 3.3, שימוש בטכנולוגיה בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות והיבטים של פגיעה מקוונת, חלק ח', עמ' 64.

⁵⁸ שם.

⁵⁹ עינב לוק, מנהלת אגף תוכניות סיוע ומניעה בשפ"י, רוני דיין, מנהל אגף טכנולוגיות מידע, משרד החינוך, דוא"ל, 12 במרס 2018.

⁶⁰ משרד החינוך, **חוזר המנהלת הכללית, הוראות קבע, אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון**, אפריל 2015, עמ' 47; עינב לוק, מנהלת אגף תוכניות סיוע ומניעה בשפ"י, משרד החינוך, שיחת טלפון, 19 ביוני 2018.

⁶¹ עינב לוק, מנהלת אגף תוכניות סיוע ומניעה בשפ"י, רוני דיין, מנהל אגף טכנולוגיות מידע, משרד החינוך, דוא"ל, 12 במרס 2018.

⁶² ענת שגב, מרכזת הקשר הכנסת-ממשלה, משרד הרווחה, מכתב, 22 במרס 2018. רונית צור, מנהלת השירות לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות, משרד הרווחה, שיחת טלפון, 25 במרס 2018.

4.2. חינוך למניעת הפצת סרטונים

למשרד החינוך אין תוכניות ייעודיות למניעת הפצת סרטונים, והוא מטפל בנושא כחלק מתחום הסכנות הטמונות באינטרנט ובמדיה הסלולרית. בתוך כך, משרד החינוך מפעיל תוכניות ומקיים פעילויות שונות לקידום גלישה בטוחה, ובהן אלו:

- הקמת צוות מוביל לבניית תוכנית חינוכית שנתית ארוכת טווח לקידום התנהלות מיטבית ברשת ומניעת פגיעה (תוכנית חיים ברשת), המופעלת כחלק מכישורי חיים של משרד החינוך בכל מוסד חינוכי, בכל המגזרים, על פי הנחיית חוזר מנכ"ל משרד החינוך "אתיקה ומוגנות ברשת";⁶³
- תקצוב רכזי תקשוב אשר אחד מתפקידיהם הוא הפעלת תוכניות התערבות בתחום הסכנות ברשת. הרכזים פעילים ב-1,808 בתי ספר – כשליש מבתי הספר בישראל;⁶⁴
- משרד החינוך ממליץ לקיים פעילות בנושא גלישה בטוחה ברשת בכמה מועדים בשנה – בתחילת שנת הלימודים, לקראת היציאה לחופשת הקיץ ובשבוע הלאומי לגלישה בטוחה ברשת (שהוא "תפוקת חובה" במערכת החינוך). בשבוע הלאומי לגלישה בטוחה ברשת נערכו בחלק מבתי הספר פעילויות בשיתוף הורים. בהקשר זה ציין משרד החינוך את הקושי בהגעה לציבור רחב של הורים כדי להגביר את מודעותם לנושא ולהגביר את מעורבותם.⁶⁵

משרד החינוך מסר פרטים על פעילויות ממוקדות בנושא הפצת סרטונים שנערכו בין כותלי בתי הספר על ידי גורמים חיצוניים –

- כ-600 עורכי דין של משרד המשפטים העבירו בהתנדבות פעילות בנושא "פרטי באופן ציבורי"; בפעילות זו השתתפו כ-40,000 תלמידים;
- הסגוריה הציבורית לנוער קיימה בבתי ספר הרצאות בנושא הפצת תמונות בעלות אופי מיני ברשת; בהרצאות אלו השתתפו 435 כיתות מכל הארץ ובהן כ-13,000 תלמידים;
- שוטרים הרצו בפני תלמידי חטיבות ביניים ותיכונים ברחבי הארץ והתמקדו בעבירות ברשת ובהפצת תמונות בכלל ותמונות בעלות אופי מיני בפרט. בפרויקט זה השתתפו 167 שוטרים והודרכו כ-5,000 תלמידים.⁶⁶

⁶³ משרד החינוך, חוזר מנכ"ל 9.4-10, אתיקה ומוגנות ברשת האינטרנט. החוזר בתוקף מ-1 בדצמבר 2011, והוא אמור לעבור עדכון; עינב לוק, מנהלת אגף תוכניות סיוע ומניעה בשפ"י, ורוני דיין, מנהל אגף טכנולוגיות מידע, משרד החינוך, דוא"ל, 12 במרס 2018. בחוזר מצאנו שפגיעה מינית כמצב סיכון ברשת היא אחד מעשרות רבות של נושאים שבהם עוסקת התוכנית חיים ברשת. בסקר כישורי חיים שנערך בשנת הלימודים תשע"ח פועלים בישראל כמעט 5,000 בתי ספר יסודיים, חטיבות ביניים, ותיכונים בכלל המגזרים. אתר במבט רחב, מספרים על חינוך, תאריך כניסה: 5 ביוני 2018.

⁶⁴ בסקר שערך משרד החינוך בהשתתפות רכזי התקשוב עלה כי ב-94% מבתי הספר שיש בהם רכז תקשוב (1,700 בתי ספר) מתקיימות פעולות בנושא. עינב לוק, מנהלת אגף תוכניות סיוע ומניעה בשפ"י, ורוני דיין, מנהל אגף טכנולוגיות מידע, משרד החינוך, דוא"ל, 12 במרס 2018. בשנת הלימודים תשע"ח פועלים בישראל כמעט 5,000 בתי ספר יסודיים, חטיבות ביניים, ותיכונים בכלל המגזרים. אתר במבט רחב, מספרים על חינוך, תאריך כניסה: 5 ביוני 2018.

⁶⁵ 747 בתי ספר דיווחו על פעילות בשיתוף הורים, אך לא נמסר כמה הורים השתתפו בפעילויות אלו. נוסף על כך, כ-800 הורים השתתפו בהרצאות מקוונות. עינב לוק, מנהלת אגף תוכניות סיוע ומניעה בשפ"י, ורוני דיין, מנהל אגף טכנולוגיות מידע, משרד החינוך, דוא"ל, 12 במרס 2018.

⁶⁶ על פי תשובת המשטרה על פנייתנו, בשבוע הגלישה הבטוחה העבירה יחידת הסייבר של המשטרה הרצאות בנושא לעשרות בתי ספר מכלל המגזרים. רפ"ק טל ויתקון, יועץ משפטי, יחידת הסייבר, משטרת ישראל. הועבר על ידי גל יונה, מתאמת קשר עם הכנסת, המשרד לביטחון הפנים, דוא"ל, 19 במרס 2018.

היות שבישראל יש כ-5,000 בתי ספר ולומדים בהם יותר מ-1.7 מיליון תלמידים (מכל המגזרים),⁶⁷ רק מקצת מהתלמידים נחשפו לפעילויות הממוקדות שהוזכרו לעיל.

4.3. הכשרות לצוות החינוכי⁶⁸

מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה למשרד החינוך בבקשת מידע על ההכשרות שהוא עורך למניעה ולטיפול באירועי הפצת סרטונים. המשרד השיב שהוא עורך הכשרות לאנשי מקצוע שונים במערכת החינוך –

- **הכשרה של היועצים החינוכיים** להתמודדות עם הפצת סרטונים – נעשית על ידי מדריכי שפ"י בתחום מיניות ומניעת פגיעה מינית;⁶⁹
- **סדנאות לצוותי מורים** – יועצים חינוכיים ופסיכולוגים חינוכיים העבירו סדנאות במסגרת שבוע מערכת החינוך נגד אלימות מינית. בשתי שנות הלימודים האחרונות נושא השבוע היה **פנייה לעזרה**, נושא בעל חשיבות לאיתור מקרים שעדיין לא נודעו לצוותים החינוכיים. צוותי המורים עוברים גם הכשרות לזיהוי ואיתור תלמידים במצוקה;
- **הכשרת צוותי תקשוב** בית-ספריים, מחוזיים וברמת המטה. ההכשרה כוללת התייחסות למוגנות ולפגיעה ברשת;
- **קורסי התמחות באוניברסיטאות** לעובדי הוראה וליועצים חינוכיים; בחלק מהקורסים כלול חומר על פגיעה מינית וניצול מיני ברשת.⁷⁰

המשרד לא מסר נתונים על מספר אנשי המקצוע שהוכשרו, אך ציין כי יש צורך בהכשרה רחבה ומעמיקה יותר שתאפשר לאנשי החינוך לרכוש ידע בנושא.

⁶⁷ אתר [במבט רחב, מספרים על חינוך](#). תאריך כניסה: 18 ביוני 2018.

⁶⁸ עינב לוק, מנהלת אגף תוכניות סיוע ומניעה בשפ"י, ורוני דיין, מנהל אגף טכנולוגיות מידע, משרד החינוך, דוא"ל, 12 במרס 2018.

⁶⁹ כוח האדם מטעם שפ"י העורך את ההכשרות האלה הוא כ-60 מדריכים, רובם יועצים חינוכיים והשאר פסיכולוגים חינוכיים. הם פועלים במוסדות חינוך של כל המגזרים – ממלכתי, ממלכתי-דתי, חרדי, ערבי מוסלמי וערבי נוצרי. שם.

⁷⁰ בשנת הלימודים תשע"ח מתקיימים קורסים באוניברסיטאות חיפה, באר שבע ובר אילן. עינב לוק, מנהלת אגף תוכניות סיוע ומניעה בשפ"י, ורוני דיין, מנהל אגף טכנולוגיות מידע, משרד החינוך, דוא"ל, 12 במרס 2018.

